

■ اضطراب کتابخانه‌ای در میان دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز بر مبنای ویژگی‌های زمینه‌ای

محمد امین عرفان‌منش | فرشته دیده‌گاه | مهدی محمدی

■ چکیده

هدف: همبستگی میان ویژگی‌های زمینه‌ای مانند جنسیت، رشته و ترم تحصیلی و میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز در ابعاد هشت‌گانه اضطراب کتابخانه‌ای (دسترس‌ی به منابع، دسترسی به خدمات، فرایند جست‌وجوی اطلاعات، تجهیزات مکانیکی، استفاده از کتابخانه، سواد کتابخانه‌ای، کارکنان کتابخانه و ساختمان کتابخانه) بررسی شده است.

روش/ رویکرد پژوهش: نسخه اصلاح‌شده مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای چندبعدی ون‌کمپن را ۱۲۳ دانشجوی این مطالعه پیمایشی تکمیل کرده‌اند.

یافته‌ها: ۷۹ درصد از پاسخ‌گویان سطوح متوسط و بالای اضطراب را تجربه می‌کنند. دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی کمترین، و دانشجویان رشته‌های کودکان استثنایی و تربیت بدنی بیشترین میزان اضطراب را در اکثر ابعاد نشان داده‌اند. اضطراب کتابخانه‌ای مردان در تمامی ابعاد آن بالاتر از زنان بود. بیشترین میزان اضطراب کتابخانه‌ای را دانشجویان ترم دوم و کمترین میزان اضطراب را دانشجویان ترم سوم نشان داده‌اند. در ابعاد هشت‌گانه اضطراب کتابخانه‌ای، اضطراب دسترسی به خدمات بیشترین، و اضطراب همکاری کارکنان کتابخانه کمترین میانگین را نشان داده است.

نتیجه‌گیری: اضطراب کتابخانه‌ای عارضه‌ای جدی در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز است.

کلیدواژه‌ها

اضطراب کتابخانه‌ای، کتابخانه‌های دانشگاهی،

دانشجویان تحصیلات تکمیلی، دانشگاه شیراز

اضطراب کتابخانه ای در میان دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه شیراز بر مبنای ویژگی های زمینه ای

محمد امین عرفان منش^۱ | فرشته دیده گاه^۲ | مهدی محمدی^۳

دریافت: ۱۳۸۷/۱۱/۱۵ پذیرش: ۱۳۸۹/۶/۶

مقدمه

حضور در محیط های علمی و آموزشی همواره برای بسیاری از دانشجویان، با تجربه سطوح گوناگونی از اضطراب همراه بوده است که به اضطراب های آکادمیک^۴ معروف هستند. از جمله مهم ترین اضطراب ها در محیط های دانشگاهی می توان اضطراب رایانه ای^۵، اضطراب اینترنتی^۶، اضطراب کتابخانه ای^۷، اضطراب اطلاع یابی^۸، اضطراب پژوهش^۹، اضطراب ریاضی و آمار^{۱۰} و اضطراب امتحان^{۱۱} را نام برد. در این میان، اضطراب کتابخانه ای به عنوان یکی از مهم ترین و شایع ترین اضطراب ها در محیط های علمی محسوب می شود (باستیک^{۱۲}، ۱۹۹۲). استفاده از کتابخانه برای بسیاری از کاربران، با تجربه سطوح گوناگونی از احساسات ناخوشایند مانند ترس، تنش و اضطراب همراه است. مواجهه با ساختمان کتابخانه، استفاده از فناوری های نوین در کتابخانه های امروزی، حجم عظیم منابع اطلاعاتی موجود، عدم دارا بودن مهارت های پژوهش کتابخانه ای، و همچنین دشواری های تعامل با کتابداران همه می توانند استفاده از کتابخانه را به تجربه ای ناخوشایند برای کاربران مبدل سازند (جیانو و آنوگبوزی^{۱۳}، ۱۹۹۷). از این احساسات منفی و آزاردهنده در مورد کتابخانه که معمولاً توأم با ترس و اضطراب است، به عنوان اضطراب کتابخانه ای نام برده می شود. اضطراب کتابخانه ای را می توان «ترس و احساسات منفی هنگام استفاده از کتابخانه، آماده شدن برای استفاده و حتی گاهی فکر کردن در مورد استفاده از کتابخانه» تعریف کرد (ملون^{۱۴}، ۱۹۸۶). به عبارت

۱. استادیار علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه شهید بهشتی (نویسنده مسئول)
amin.erfanmanesh@gmail.com
۲. دانشجوی دکتری گروه پژوهشی سایبرمتریک آماری، دانشگاه ولورهمپتون انگلستان
fdidgah@gmail.com
۳. استادیار علوم تربیتی، دانشگاه شیراز
m48r52@yahoo.com
4. Academic anxieties
5. Computer anxiety
6. Internet anxiety
7. Library anxiety
8. Information Seeking anxiety
9. Research anxiety
10. Math & Statistics anxiety
11. Test anxiety
12. Bostick
13. Jiao & Onwuegbuzie
14. Mellon

دیگر اضطراب کتابخانه‌ای هرگونه نشانه‌های عاطفی منفی از قبیل ترس، نگرانی، تردید، احساس عدم توانایی و کفایت، احساس تنهایی، احساس آشفتگی و غیره را شامل می‌شود. این عارضه امری شایع در میان کاربران کتابخانه‌ها بوده و سال‌هاست که موضوع تحقیقات وسیعی در جامعه کتابداری است.

اضطراب همواره مانعی روان‌شناختی برای بسیاری از کاربران کتابخانه‌ها بوده و موجب عوارض گوناگون شناختی، عاطفی و رفتاری در آنها شده است که سطح عملکردشان را کاهش می‌دهد. اضطراب کتابخانه‌ای باعث می‌شود تا کاربر هنگام حضور و استفاده از کتابخانه، آرامش و احساس راحتی نداشته باشد و در نتیجه کتابخانه را قبل از پایان پژوهش خود ترک کرده و یا تمایل کمتری به استفاده از کتابخانه پیدا کند. در پژوهشی از سوی جیائو و آنوگبوزی بیان شده است که دانشجویان دارای اضطراب کتابخانه‌ای بالا، دو و نیم برابر کمتر از سایر دانشجویان تمایل به استفاده از کتابخانه دارند (کلوند^{۱۵}، ۲۰۰۴). همچنین این دو پژوهشگر بیان می‌کنند که ۹۵ درصد از دانشجویان به دلیل اضطراب کتابخانه‌ای، انجام پژوهش‌های کتابخانه‌ای خود را به تأخیر می‌اندازند (آنوگبوزی و جیائو، ۲۰۰۰). از سوی دیگر این اضطراب می‌تواند به‌طور مستقیم بر کمیّت و کیفیت پژوهش کتابخانه‌ای کاربران نیز تأثیرات منفی داشته باشد (ون کمپن^{۱۶}، ۲۰۰۳). اگرچه اضطراب کتابخانه‌ای ممکن است کاربران تمامی انواع کتابخانه‌ها را تحت تأثیر قرار دهد، اما ماهیت این اضطراب تاکنون بیشتر در محیط‌های علمی و در میان کاربران کتابخانه‌های دانشگاهی مورد مطالعه بوده است (جیائو و آنوگبوزی، ۱۹۹۸ الف). همچنین بررسی اضطراب کتابخانه‌ای در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی از این جهت که این دانشجویان برای انجام پژوهش‌های گوناگون از جمله پایان‌نامه تحصیلی خود نیازمند استفاده فراوان از کتابخانه، انجام پژوهش کتابخانه‌ای و استفاده از منابع اطلاعاتی هستند، از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. پژوهش حاضر نیز بر آن است تا جنبه‌های گوناگون اضطراب کتابخانه‌ای را در میان دانشجویان مقطع تکمیلی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز مورد بررسی قرار دهد.

اضطراب کتابخانه‌ای موضوع پژوهش‌های متعددی در داخل و خارج از کشور بوده است. از جمله پژوهش‌های انجام شده در داخل کشور می‌توان به مطالعات خدیوی (۱۳۸۶)، جوکار و طاهریان (۱۳۸۷)، حریری و نعمتی لقمجانی (۱۳۸۸)، پشوتنی‌زاده (۱۳۹۰)، عرفان منش و بصیریان جهرمی (۱۳۹۰)، عرفان منش و دیده گاه (۱۳۹۰)، و رفیعی مقدم و جعفری مفردطاهری (۱۳۹۱) اشاره کرد. در یکی از این پژوهش‌ها، خدیوی (۱۳۸۶) به بررسی اضطراب دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در استفاده از منابع کتابخانه‌ای و منابع الکترونیکی پرداخته و بیان می‌کند که میزان اضطراب کتابخانه‌ای و اضطراب منابع

15. Cleveland
16. Van Kampen

الکترونیکی دانشجویان این دانشگاه و میزان آشنایی آنها با رایانه پایین تر از حد معیار است. جوکار و طاهریان (۱۳۸۷) ضمن بررسی اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه شیراز با استفاده از مقیاس باستیک بیان می‌کنند که سطوح گوناگونی از اضطراب در ۹۳/۵ درصد از دانشجویان مورد بررسی وجود دارد. حریری و نعمتی لقمجانی (۱۳۸۸) با بررسی اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی ایران، سطح اضطراب دانشجویان مورد بررسی را متوسط گزارش کردند. همچنین رفیعی مقدم و جعفری مفر دطاهری (۱۳۹۱) اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال را مطالعه کرده و بیان می‌کنند که دانشجویان مورد بررسی سطح متوسطی از اضطراب را در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه‌ای تجربه می‌کنند.

پژوهش‌های زیادی نیز در خارج از کشور در زمینه اضطراب کتابخانه‌ای انجام شده است که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌شود. شایان ذکر است که ژون جیائو استاد دانشگاه سیتی نیویورک^{۱۷} و آنتونی آنوگبوزی استاد دانشگاه کارولینای جنوبی^{۱۸} به‌عنوان دو پژوهشگر کلیدی در زمینه اضطراب کتابخانه‌ای محسوب شده و پژوهش‌های متعددی را در این زمینه انجام داده‌اند که اکثر پیشینه‌های مورد اشاره حاصل همکاری این دو پژوهشگر است. مچ و بروکس^{۱۹} (۱۹۹۵) در پژوهشی اضطراب کتابخانه‌ای و اینکه آیا این عارضه با اضطراب وضعی^{۲۰} که هر شخص ممکن است در زمان و موقعیت‌های خاصی آن را تجربه کند، متفاوت است یا خیر، دانشجویان تحصیلات تکمیلی را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های پژوهش نشان داد که اضطراب کتابخانه‌ای عارضه‌ای متفاوت از اضطراب وضعی است. آنوگبوزی (۱۹۹۷) در مطالعه رابطه میان اضطراب کتابخانه‌ای و کیفیت طرح تحقیقاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی، مشاهده کرد دانشجویانی که سطوح بالاتری از اضطراب کتابخانه‌ای را تجربه می‌کنند، در نوشتن طرح تحقیقاتی خود نیز مشکلات بیشتری دارند و طرح‌های با کیفیت پایین‌تری ارائه می‌دهند.

جیائو و آنوگبوزی (۱۹۹۷) در پژوهش دیگری به بررسی رابطه خصوصیات فردی دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و اضطراب کتابخانه‌ای آنها پرداختند. بر این اساس دانشجویانی که بیشترین سطح اضطراب کتابخانه‌ای را تجربه می‌کردند، دارای خصوصیات ذیل بودند: مرد، جوان (۱۸ - ۲۸ سال)، دانشجوی سال اول، زبان انگلیسی زبان مادری آنها نبود، به‌صورت پاره‌وقت یا تمام‌وقت شاغل بودند و به دلیل مشغله‌های زیاد، مراجعه کمی به کتابخانه داشتند. در پژوهش دیگری جیائو و آنوگبوزی (۱۹۹۸ الف) ضمن بررسی رابطه عادات یادگیری دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اضطراب کتابخانه‌ای آنها مشاهده کردند که از میان ۲۰ عادت یادگیری مورد بررسی، ۱۳ عادت با حداقل یک عامل از عوامل پنج‌گانه

17. The City University of New York

18. The University of South Carolina

19. Mech & Brooks

20. State anxiety

اضطراب کتابخانه‌ای (مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای باستیک) در ارتباط هستند. رابطه میان کمال گرایی و اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی، پژوهش دیگری بود که در سال ۱۹۹۸ از سوی جیائو و آنوگبوزی انجام شد. در این پژوهش رابطه معناداری میان کمال گرایی و اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان مشاهده شد. بر این اساس، کاربران دارای نگرش کمال‌گرایانه اگر در فرایند جست‌وجوی اطلاعات و پژوهش کتابخانه‌ای با مشکلی مواجه شوند، در مقابل احساس اضطراب بسیار شکننده خواهند بود و سطوح بالاتری از اضطراب را تجربه خواهند کرد (جیائو و آنوگبوزی، ۱۹۹۸).

در پژوهش دیگری جیائو و آنوگبوزی (۱۹۹۹) به بررسی رابطه اضطراب کتابخانه‌ای و ادراک شخصی دانشجویان تحصیلات تکمیلی پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که چهار بُعد از ابعاد هفت‌گانه ادراک شخصی با دو عامل اضطراب‌زا شامل موانع عاطفی و احساس عدم راحتی در کتابخانه در ارتباط هستند. بر این اساس، دانشجویانی که برداشت و ادراک منفی از خود دارند، بیشتر از سایرین در معرض تجربه اضطراب کتابخانه‌ای هستند. بررسی رابطه میان عادات مطالعه دانشجویان و اضطراب کتابخانه‌ای آنها (جیائو و آنوگبوزی، ۲۰۰۱)، رابطه میان وابستگی اجتماعی و اضطراب کتابخانه‌ای (جیائو و آنوگبوزی، ۲۰۰۲)، رابطه میان نگرش به رایانه و اضطراب کتابخانه‌ای (جیائو و آنوگبوزی، ۲۰۰۴)، رابطه میان نژاد دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اضطراب کتابخانه‌ای آنها (جیائو، آنوگبوزی و باستیک، ۲۰۰۴)، و رابطه میان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان و اشتباهات استناددهی آنها (جیائو، آنوگبوزی و وایتوویچ^{۲۱}، ۲۰۰۸) از جمله پژوهش‌های دیگری هستند که در این زمینه انجام شده‌اند. مطالعه حاضر نیز با هدف بررسی ابعاد گوناگون اضطراب کتابخانه‌ای در میان دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز با استفاده از نسخه بومی شده مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای چندبُعدی ون‌کمپن^{۲۲} انجام شده است. در این راستا پژوهش حاضر به سؤالات زیر پاسخ می‌دهد:

۱. اضطراب کتابخانه‌ای در میان دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی به چه میزان است؟
۲. آیا تفاوت آماری معنی‌داری میان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان رشته‌های تحصیلی مختلف وجود دارد؟
۳. آیا تفاوت آماری معنی‌داری میان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان زن و مرد وجود دارد؟
۴. آیا تفاوت آماری معنی‌داری میان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در ترم‌های مختلف تحصیلی وجود دارد؟

21. Waytowich
22. Multidimensional Library Anxiety
Scale (Doris J. Van Kampen, 2003)

۵. کدام یک از ابعاد دسترسی به منابع، دسترسی به خدمات، فرایند جست‌وجوی اطلاعات، تجهیزات مکانیکی، استفاده از کتابخانه، سواد کتابخانه‌ای، کارکنان کتابخانه، و ساختمان کتابخانه دانشجویان بیشترین میانگین اضطراب را نشان می‌دهند؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه پژوهش را دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز تشکیل می‌دهند. طبق آمار کسب شده از دانشکده، تعداد دانشجویان شاغل در هفت رشته تحصیلی فعال در دانشکده در سال تحصیلی ۸۸-۸۹ بالغ بر ۱۸۰ نفر بوده‌اند. براساس جدول تعداد نمونه کرجسی و مورگان^{۲۳}، ۱۲۳ نفر (۷۹ زن و ۴۴ مرد) به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شدند و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، پرسشنامه‌ها میان دانشجویان رشته‌های مختلف توزیع شد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه‌ای است که ون کمپن (۲۰۰۳) در پایان‌نامه دکتری خود به‌کار گرفته است. نسخه ابتدایی این پرسشنامه حاوی ۵۷ گزاره بوده و برای امتیازبندی هر گزاره، درجه‌ای بین ۱-۵ (کاملاً موافق، موافق، نظری ندارم، مخالف، کاملاً مخالف) به هر آزمودنی تعلق گرفته است. این مقیاس از ۸ زیرمقیاس با نام‌های دسترسی به منابع (۸ گزاره)، دسترسی به خدمات (۵ گزاره)، فرایند جست‌وجوی اطلاعات (۱۰ گزاره)، تجهیزات مکانیکی (۹ گزاره)، استفاده از کتابخانه (۷ گزاره)، سواد کتابخانه‌ای (۶ گزاره)، کارکنان کتابخانه (۶ گزاره)، و ساختمان کتابخانه (۶ گزاره) تشکیل شده است.

برای محاسبه روایی پرسشنامه، از روش تحلیل گویه^{۲۴} استفاده شد. در این روش، ضریب همبستگی گویه‌های هر زیرمقیاس با نمره کل آن زیرمقیاس محاسبه شد. نتایج در جدول ۱ قابل مشاهده است که مبین روایی بالای گویه‌های پرسشنامه است. البته سؤال‌های ۸ (زیرمقیاس دسترسی به منابع)، ۲ (زیرمقیاس استفاده از کتابخانه)، ۱ (زیرمقیاس سواد کتابخانه‌ای)، ۵ و ۶ (زیرمقیاس ساختمان کتابخانه) به ترتیب با ضرایب همبستگی ۰/۱۱، ۰/۰۳، ۰/۰۵ و ۰/۰۶ دارای همبستگی کمی با نمره کل زیرمقیاس بودند و از مجموعه سؤال‌های مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای حذف شدند.

23. Krejcie & Morgan
24. Factor analysis

زیرمقیاس	گویه	ضریب همبستگی	سطح معنی داری	زیرمقیاس	گویه	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
دسترسی به منابع	۱	۰/۷۸	۰/۰۱	جست و جوی اطلاعات	۳	۰/۴۲	۰/۰۱
دسترسی به منابع	۲	۰/۸۲	۰/۰۱	جست و جوی اطلاعات	۴	۰/۴۴	۰/۰۱
دسترسی به منابع	۳	۰/۳۷	۰/۰۱	جست و جوی اطلاعات	۵	۰/۵۸	۰/۰۱
دسترسی به منابع	۴	۰/۷۲	۰/۰۱	جست و جوی اطلاعات	۶	۰/۵۵	۰/۰۱
دسترسی به منابع	۵	۰/۷۳	۰/۰۱	جست و جوی اطلاعات	۷	۰/۳۱	۰/۰۱
دسترسی به منابع	۶	۰/۸۴	۰/۰۱	جست و جوی اطلاعات	۸	۰/۶	۰/۰۱
دسترسی به منابع	۷	۰/۷۶	۰/۰۱	جست و جوی اطلاعات	۹	۰/۴	۰/۰۱
دسترسی به منابع	۸	۰/۱۶	۰/۰۶	جست و جوی اطلاعات	۱۰	۰/۲۹	۰/۰۱
دسترسی به خدمات	۱	۰/۵۶	۰/۰۱	سواد کتابخانه ای	۱	۰/۰۳	۰/۶۷
دسترسی به خدمات	۲	۰/۶۸	۰/۰۱	سواد کتابخانه ای	۲	۰/۳۷	۰/۰۱
دسترسی به خدمات	۳	۰/۲۴	۰/۰۱	سواد کتابخانه ای	۳	۰/۶۵	۰/۰۱
دسترسی به خدمات	۴	۰/۷۹	۰/۰۱	سواد کتابخانه ای	۴	۰/۶۸	۰/۰۱
دسترسی به خدمات	۵	۰/۷۸	۰/۰۱	سواد کتابخانه ای	۵	۰/۷۱	۰/۰۱
استفاده از کتابخانه	۱	۰/۲۵	۰/۰۱	سواد کتابخانه ای	۶	۰/۵۸	۰/۰۱
استفاده از کتابخانه	۲	۰/۱۱	۰/۰۲	تجهیزات مکانیکی	۱	۰/۸	۰/۰۱
استفاده از کتابخانه	۳	۰/۵۸	۰/۰۱	تجهیزات مکانیکی	۲	۰/۸۷	۰/۰۱
استفاده از کتابخانه	۴	۰/۶	۰/۰۱	تجهیزات مکانیکی	۳	۰/۸۶	۰/۰۱

جدول ۱

ضرایب همبستگی زیرمقیاس ها و گویه های
مقیاس اضطراب کتابخانه ای

زیرمقیاس	گویه	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری	زیرمقیاس	گویه	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
استفاده از کتابخانه	۵	۰/۳۱	۰/۰۱	تجهیزات مکانیکی	۴	۰/۵۷	۰/۰۱
استفاده از کتابخانه	۶	۰/۷۲	۰/۰۱	تجهیزات مکانیکی	۵	۰/۳۹	۰/۰۱
استفاده از کتابخانه	۷	۰/۶۱	۰/۰۱	تجهیزات مکانیکی	۶	۰/۶۶	۰/۰۱
استفاده از کتابخانه	۸	۰/۳۳	۰/۰۱	تجهیزات مکانیکی	۷	۰/۶	۰/۰۱
کارکنان کتابخانه	۱	۰/۸۷	۰/۰۱	تجهیزات مکانیکی	۸	۰/۶۳	۰/۰۱
کارکنان کتابخانه	۲	۰/۷۲	۰/۰۱	ساختمان کتابخانه	۱	۰/۷۷	۰/۰۱
کارکنان کتابخانه	۳	۰/۴۶	۰/۰۱	ساختمان کتابخانه	۲	۰/۷۸	۰/۰۱
کارکنان کتابخانه	۴	۰/۷۲	۰/۰۱	ساختمان کتابخانه	۳	۰/۷۱	۰/۰۱
کارکنان کتابخانه	۵	۰/۳۳	۰/۰۱	ساختمان کتابخانه	۴	۰/۵	۰/۰۱
کارکنان کتابخانه	۶	۰/۷۹	۰/۰۱	ساختمان کتابخانه	۵	۰/۰۵	۰/۵۷
جست‌وجوی اطلاعات	۱	۰/۴۳	۰/۰۱	ساختمان کتابخانه	۶	۰/۰۶	۰/۴۹
جست‌وجوی اطلاعات	۲	۰/۶۸	۰/۰۱				

ادامه جدول ۱

ضرایب همبستگی زیرمقیاس‌ها و گویه‌های
مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای

برای محاسبه پایایی بیرونی^{۲۵} مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای از روش بازآمایی^{۲۶} استفاده شد؛ به این طریق که بعد از توزیع سری اول پرسشنامه‌ها بین ۳۰ نفر از دانشجویان، دو هفته بعد پرسشنامه مجدداً بین همان ۳۰ نفر توزیع شد. نتایج مربوط به بازآمایی نشان‌دهنده پایایی بیرونی بالای مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای است (جدول ۲). از سوی دیگر برای محاسبه پایایی درونی^{۲۷} مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای از روش محاسبه آلفای کرونباخ^{۲۸} استفاده شد و میزان آلفای معادل ۰/۹۱ برای مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای به دست آمد که مبین پایایی درونی قابل قبول مقیاس است. مقدار آلفای کرونباخ برای تک‌تک زیرمقیاس‌ها نیز محاسبه شد که در جدول ۲ قابل مشاهده است.

25. External reliability

26. Test retest

27. Internal reliability

28. Cronbach Alpha

آلفای کرونباخ	ضریب همبستگی در دو مرحله پاسخ‌گویی	زیرمقیاس
۰/۷	۰/۷۶	دسترسی به منابع
۰/۶۳	۰/۷۹	دسترسی به خدمات
۰/۵۹	۰/۶۴	فرایند جست‌وجوی اطلاعات
۰/۸۳	۰/۶۶	تجهیزات مکانیکی
۰/۵	۰/۴۷	استفاده از کتابخانه
۰/۵	۰/۵۴	سواد کتابخانه‌ای
۰/۶۵	۰/۶۲	کارکنان کتابخانه
۰/۷۴	۰/۶۸	ساخته‌مان کتابخانه
۰/۹۱	۰/۷۳	مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای

جدول ۲

نتایج بررسی پایایی بیرونی و درونی
پرسشنامه اضطراب کتابخانه‌ای

برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده علاوه بر آمار توصیفی، از آمار استنباطی (آزمون‌های تی تست مستقل^{۲۹}، تحلیل واریانس یک‌طرفه^{۳۰}، و تحلیل واریانس طرح‌های تکراری^{۳۱}) نیز استفاده شد. برای اجرای آزمون‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اس.پی.اس. نسخه ۳۲ ۱۶ استفاده شد.

یافته‌ها

پرسش اول پژوهش: اضطراب کتابخانه‌ای در میان دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی به چه میزان است؟

به منظور تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای در میان دانشجویان کارشناسی ارشد، مقدار میانگین و انحراف معیار این مقیاس محاسبه شد. نتایج بررسی مبین این امر است که ۶۱ درصد از دانشجویان کارشناسی ارشد در دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دارای اضطراب کتابخانه‌ای در سطح متوسط هستند؛ ۲۱ درصد از آنها میزان اضطراب پایین‌تر از حد متوسط را تجربه می‌کنند و اضطراب ۱۸ درصد از آنها بالاتر از حد متوسط است. همچنین میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در ابعاد مختلف اضطراب نیز محاسبه شد که بر این اساس، میزان اضطراب اکثر دانشجویان در تمامی ابعاد در حد متوسط است (جدول ۳).

29. Independent sample T-Test
30. ANOVA
31. Repeated measure ANOVA
32. SPSS

میزان اضطراب	شاخص‌ها	مقدار	زیرمیانگین	متوسط	بالای میانگین	زیرمقیاس
دسترسی به منابع	M	۲/۸۳	٪۱۷/۹	٪۶۵/۱	٪۱۷	
	SD	۰/۸۳				
دسترسی به خدمات	M	۳/۰۴	٪۲۴/۴	٪۶۴/۲	٪۱۱/۴	
	SD	۰/۶۳				
فرایند جست‌وجوی اطلاعات	M	۲/۶۳	٪۱۱/۴	٪۷۵/۶	٪۱۳	
	SD	۰/۵۳				
تجهیزات مکانیکی	M	۲/۵۷	٪۲۴/۴	٪۶۲/۶	٪۱۳	
	SD	۰/۷				
استفاده از کتابخانه	M	۲/۶۷	٪۱۱/۴	٪۷۴	٪۱۴/۶	
	SD	۰/۶۴				
سواد کتابخانه‌ای	M	۲/۹۵	٪۱۷	٪۶۸	٪۱۵	
	SD	۰/۸۱				
کارکنان کتابخانه	M	۲/۵۴	٪۱۹	٪۶۸	٪۱۳	
	SD	۰/۶۶				
ساختمان کتابخانه	M	۲/۵۵	٪۱۱/۵	٪۷۷/۵	٪۱۰	
	SD	۰/۷۶				
مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای	M	۲۱/۸۲	٪۲۱	٪۶۱	٪۱۸	
	SD	۴/۰۴				

جدول ۳

میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان
در زیر مقیاس‌های مختلف

پرسش دوم: آیا تفاوت آماری معنی‌داری میان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان رشته‌های مختلف وجود دارد؟

به منظور پاسخ‌گویی به این پرسش، از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد. براساس نتایج حاصل از این آزمون، در تمامی ابعاد اضطراب کتابخانه‌ای تفاوت معنی‌داری میان میزان

اضطراب دانشجویان در رشته‌های مختلف دانشکده وجود دارد (جدول ۴).

Sig.	F	درجه آزادی	میانگین مربعات	مجموع مربعات	زیرمقیاس‌ها
*./۰۰۱	۸۷۰	۶	۴/۴۳	۲۶/۶۱	بین گروهی
		۱۱۶	۰/۵	۵۹/۰۸	درون گروهی
		۱۲۲		۸۵/۶۹	کل
*./۰۰۱	۸/۶۹	۶	۲/۵۲	۱۵/۱۵	بین گروهی
		۱۱۶	۰/۲۹	۳۳/۷۲	درون گروهی
		۱۲۲		۴۸/۸۷	کل
*./۰۰۱	۷/۷۸	۶	۱/۶۴	۹/۸۴	بین گروهی
		۱۱۶	۰/۲۱	۲۴/۴۳	درون گروهی
		۱۲۲		۳۴/۲۷	کل
*./۰۰۱	۸/۶۳	۶	۳/۰۸	۱۸/۵۳	بین گروهی
		۱۱۶	۰/۳۵	۴۱/۵۱	درون گروهی
		۱۲۲		۶۰/۰۴	کل
*./۰۰۲۸	۲/۴۷	۶	۰/۹۴	۵/۶۹	بین گروهی
		۱۱۶	۰/۳۸	۴۴/۵۸	درون گروهی
		۱۲۲		۵۰/۲۷	کل
*./۰۰۱	۱۶/۴۵	۶	۶/۱۵	۳۶/۹۳	بین گروهی
		۱۱۶	۰/۳۷	۴۳/۳۸	درون گروهی
		۱۲۲		۸۰/۳۹	کل
*./۰۰۴۸	۲/۱۹	۶	۰/۹۱	۵/۴۷	بین گروهی
		۱۱۶	۰/۴۱	۴۸/۰۸	درون گروهی
		۱۲۲		۵۳/۵۶	کل
*./۰۰۱	۷/۱۷	۶	۳/۲۱	۱۹/۲۷	بین گروهی
		۱۱۶	۰/۴۴	۵۱/۹۶	درون گروهی
		۱۲۲		۷۱/۲۴	کل
*./۰۰۱	۱۱/۳۸	۶	۱۲۳/۰۳	۷۳۸/۲	بین گروهی
		۱۱۶	۱۰/۸	۱۲۵۳/۱۸	درون گروهی
		۱۲۲		۱۹۹۱/۳۸	کل

جدول ۴

نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه برای تعیین تفاوت معنی داری میان دانشجویان رشته‌های مختلف

* نتایج در سطح ۰/۰۵ معنادار است.

مقایسه میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در رشته‌های مختلف (جدول ۵) حاکی از این امر است که کمترین میزان اضطراب به دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی، و بیشترین میانگین اضطراب به دانشجویان رشته کودکان استثنایی تعلق داشته است. پس از دانشجویان

این رشته، بیشترین میزان اضطراب به ترتیب در میان دانشجویان رشته‌های تربیت بدنی و مدیریت آموزشی مشاهده شده است.

جدول ۵

میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در
رشته‌های مختلف

مقیاس	رشته	تعداد	میانگین	انحراف معیار
اضطراب کتابخانه‌ای	کتابداری و اطلاع رسانی	۲۱	۱۸/۹۶	۴/۰۳
	مدیریت آموزشی	۱۷	۲۳/۶۳	۲/۹۸
	کودکان استثنایی	۱۴	۲۵/۲۶	۳/۶۱
	روانشناسی تربیتی	۲۶	۱۹/۱۲	۳/۶
	روانشناسی بالینی	۱۶	۲۲/۸۹	۲/۳۷
	مبانی آموزش و پرورش	۱۱	۲۱/۱۴	۱/۸۹
	تربیت بدنی	۱۸	۲۴/۳۲	۳/۱۶

پرسش سوم: آیا تفاوت آماری معنی‌داری میان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان زن و مرد وجود دارد؟

نتایج آزمون تی تست مستقل نشان داد که به‌طور کلی دانشجویان مرد سطح اضطراب بالاتری را نسبت به زنان تجربه می‌کنند. همچنین مقایسه میزان اضطراب این دو گروه در ابعاد مختلف اضطراب کتابخانه‌ای حاکی از این امر است که میان اضطراب زنان و مردان در سه بُعد دسترسی به منابع، سواد کتابخانه‌ای، و ساختمان کتابخانه تفاوت معنی‌داری وجود ندارد (جدول ۶).

جدول ۶

نتایج آزمون تی تست مستقل مربوط به مقایسه
میزان اضطراب کتابخانه‌ای زنان و مردان

زیرمقیاس	گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	t مقدار	سطح معنی‌داری
دسترسی به منابع	زن	۷۹	۲/۷۴	۰/۸۶	۱۲۱	-۱/۷۲	۰/۰۸۷
	مرد	۴۴	۳/۰۱	۰/۷۷			
دسترسی به خدمات	زن	۷۹	۲/۹۲	۰/۵۶	۱۲۱	-۲/۷۴	*۰/۰۰۷
	مرد	۴۴	۳/۲۴	۰/۷			
فرایند جست‌وجوی اطلاعات	زن	۷۹	۲/۵۱	۰/۴۸	۱۲۱	-۳/۳۱	*۰/۰۰۱
	مرد	۴۴	۲/۸۳	۰/۵۵			
تجهیزات مکانیکی	زن	۷۹	۲/۴۵	۰/۷	۱۲۱	-۲/۶	*۰/۰۰۱
	مرد	۴۴	۲/۷۹	۰/۶۴			
استفاده از کتابخانه	زن	۷۹	۲/۵۹	۰/۵۷	۱۲۱	-۲/۰۱	*۰/۰۴۷
	مرد	۴۴	۲/۸۳	۰/۷۳			

زیرمقیاس	گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	t مقدار	سطح معنی داری
سواد کتابخانه‌ای	زن	۷۹	۲/۹	۰/۸۵	۱۲۱	-۰/۹۲	۰/۳۵
	مرد	۴۴	۳/۰۵	۰/۷۲			
کارکنان کتابخانه	زن	۷۹	۲/۴۳	۰/۶۸	۱۲۱	-۲/۴۷	*۰/۰۱۵
	مرد	۴۴	۲/۷۳	۰/۵۸			
ساختمان کتابخانه	زن	۷۹	۲/۵۱	۰/۷۶	۱۲۱	-۰/۶۱	۰/۵۳۸
	مرد	۴۴	۲/۶	۰/۷۷			
اضطراب کتابخانه‌ای	زن	۷۹	۳۱/۱	۳/۹۸	۱۲۱	-۲/۷۱	*۰/۰۰۸
	مرد	۴۴	۳۳/۱۱	۳/۸۵			

ادامه جدول ۶

نتایج آزمون تی تست مستقل مربوط به مقایسه میزان اضطراب کتابخانه‌ای زنان و مردان

* نتایج در سطح ۰/۰۵ معنادار است.

پرسش چهارم: آیا تفاوت آماری معنی داری میان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در ترم‌های مختلف تحصیلی وجود دارد؟

نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه حاکی از این امر است که تفاوت آماری معنی داری میان زیرمقیاس‌های مختلف اضطراب دانشجویان (به جز زیرمقیاس استفاده از کتابخانه) در ترم‌های مختلف تحصیلی دوره کارشناسی ارشد وجود دارد. مقایسه میانگین اضطراب دانشجویان در ترم‌های مختلف تحصیلی مبین این امر است که دانشجویان ترم دوم بیشترین میزان اضطراب، و دانشجویان ترم سوم کمترین میزان اضطراب را نشان داده‌اند (جدول ۷ و ۸).

مقیاس	ترم‌های تحصیلی	تعداد	میانگین	انحراف معیار
اضطراب کتابخانه‌ای	ترم اول	۵۲	۲۲/۰۶	۴/۰۴
	ترم دوم	۴۱	۲۳/۶۳	۳/۳۵
	ترم سوم	۳۰	۱۸/۹۱	۳/۳۰

جدول ۷

میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در ترم‌های مختلف تحصیلی

Sig.	F	درجه آزادی	میانگین مربعات	مجموع مربعات	زیرمقیاس‌ها
		۲	۶/۴۱	۱۲/۸۲	بین گروهی
*./۰۰۰	۱۰/۵۶	۱۲۰	۰/۶	۷۲/۸۷	درون گروهی
		۱۲۲		۸۵/۶۹	کل
		۲	۱/۷۲	۳/۴۴	بین گروهی
*./۰۱۲	۴/۵۵	۱۲۰	۰/۳۷	۴۵/۴۲	درون گروهی
		۱۲۲		۴۸/۸۷	کل
		۲	۱/۸۷	۳/۷۵	بین گروهی
*./۰۰۱	۷/۳۷	۱۲۰	۰/۲۵	۳۰/۵۱	درون گروهی
		۱۲۲		۳۴/۲۷	کل
		۲	۵/۵۳	۱۱/۰۷	بین گروهی
*./۰۰۰	۱۳/۵۶	۱۲۰	۰/۶	۴۸/۹۷	درون گروهی
		۱۲۲		۶۰/۰۶	کل
		۲	۰/۳۵	۰/۷	بین گروهی
۰/۴۲۸	۰/۸۵۵	۱۲۰	۰/۴۱	۴۹/۵۷	درون گروهی
		۱۲۲		۵۰/۲۷	کل
		۲	۸/۰۹	۱۶/۱۸	بین گروهی
*./۰۰۰	۱۵/۱۳	۱۲۰	۰/۵۳	۶۴/۱۳	درون گروهی
		۱۲۲		۸۰/۳۱	کل
		۲	۱/۰۶	۲/۱۲	بین گروهی
*./۰۸۹	۲/۴۷	۱۲۰	۰/۴۲	۵۱/۴۳	درون گروهی
		۱۲۲		۵۳/۵۶	کل
		۲	۷/۳۲	۱۴/۶۵	بین گروهی
*./۰۰۰	۱۵/۵۳	۱۲۰	۰/۴۷	۵۶/۵۹	درون گروهی
		۱۲۲		۷۱/۲۴	کل
		۲	۱۹۵/۵۶	۳۹۱/۱۱	بین گروهی
*./۰۰۰	۱۴/۴۶	۱۲۰	۱۳/۳۳	۱۶۰۰/۲۶	درون گروهی
		۱۲۲		۱۹۹۱/۳۸	کل

* نتایج در سطح ۰/۰۵ معنادار است.

جدول ۸

نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه در مورد اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان ترم‌های مختلف

پرسش پنجم: در کدام یک از ابعاد دسترسی به منابع، دسترسی به خدمات، فرایند جست و جوی اطلاعات، تجهیزات مکانیکی، استفاده از کتابخانه، سواد کتابخانه‌ای، کارکنان کتابخانه، و ساختمان کتابخانه دانشجویان بیشترین میانگین اضطراب را نشان می‌دهند؟

مقایسه میانگین ابعاد مختلف اضطراب بیانگر این امر است که اضطراب دسترسی به خدمات بیشترین میانگین را داشته است. پس از آن به ترتیب اضطراب سواد کتابخانه‌ای و دسترسی به منابع، به ترتیب بیشترین میزان میانگین را داشته‌اند. از میان ابعاد مورد بررسی، بُعد ساختمان کتابخانه کمترین میزان میانگین را دارا بوده است. همچنین نتایج آزمون تحلیل واریانس طرح‌های تکراری نشان داد که بین میانگین ابعاد مختلف اضطراب کتابخانه‌ای اختلاف معنی‌داری وجود دارد (سطح معنی‌داری = $0/000$). جدول ۹، نتایج حاصل از این آزمون را نشان می‌دهد.

زیرمقیاس‌ها	تعداد	میانگین	مجموع مربعات	درجه آزادی	مجذور میانگین	مقدار F	سطح معنی‌داری
دسترس‌ی به خدمات	۱۲۳	۳/۰۴	۲۸/۱	۷	۴/۰۱	۱۸/۵۸	/۰۰۰*
سواد کتابخانه‌ای	۱۲۳	۲/۹۵					
دسترس‌ی به منابع	۱۲۳	۲/۸۳					
استفاده از کتابخانه	۱۲۳	۲/۶۷					
فرایند جست و جوی اطلاعات	۱۲۳	۲/۶۳					
تجهیزات مکانیکی	۱۲۳	۲/۵۷					
کارکنان کتابخانه	۱۲۳	۲/۵۴					
ساختمان کتابخانه	۱۲۳	۲/۵۵					

* نتایج در سطح $0/05$ معنادار است.

جدول ۹

نتایج آزمون تحلیل واریانس
طرح‌های تکراری

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به بررسی اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز پرداخته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان مورد بررسی وجود دارد و ۷۹ درصد از آنها سطوح متوسط و بالایی از اضطراب را تجربه می‌کنند. چون این دانشجویان برای انتخاب موضوع، جمع‌آوری اطلاعات و پیشینه پژوهش پایان‌نامه‌های خود و انجام تکالیف درسی نیازمند

استفاده از کتابخانه‌های دانشگاهی هستند، اضطراب کتابخانه‌ای می‌تواند تأثیری منفی بر عملکرد تحصیلی آنها داشته باشد. از آنجا که عواملی مانند دسترسی به خدمات، سواد کتابخانه‌ای، و دسترسی به منابع بیشترین تأثیر را بر اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان داشته است، به نظر می‌رسد تأکید بیشتر بر آموزش منابع و خدمات کتابخانه‌ای، مهارت‌های سواد کتابخانه‌ای، و سواد اطلاعاتی به دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌تواند در کاهش اضطراب کتابخانه‌ای این دانشجویان مؤثر باشد. در پژوهش عرفان‌منش و بصیریان‌جهرمی (۱۳۹۰) نیز بر تأثیر آموزش مهارت‌های کتابخانه‌ای در کاهش اضطراب کتابخانه‌ای تأکید شده است. از آنجا که دانشجویان ترم‌های اول و دوم مقطع کارشناسی ارشد بیشترین میزان اضطراب کتابخانه را تجربه کرده‌اند، آموزش مهارت‌ها برای این دسته از دانشجویان از اهمیت بالاتری برخوردار است. این دانشجویان اگرچه ممکن است تجربه استفاده از کتابخانه دانشگاهی در مقطع کارشناسی را نیز داشته باشند، اما معمولاً هیچ‌گاه تا این حد نیازمند استفاده از منابع و خدمات کتابخانه‌ای نبوده‌اند. چنین نتیجه‌ای در بسیاری از پژوهش‌های پیشین نیز گزارش شده است (جیائو و آنوگبوزی، ۱۹۹۷؛ بن عمران^{۳۳}، ۲۰۰۱؛ کوهرمان^{۳۴}، ۲۰۰۲).

استفاده از تجهیزات مکانیکی در کتابخانه‌ها نیز یکی دیگر از عوامل اضطراب‌زا محسوب می‌شود که در پژوهش حاضر باعث ایجاد اضطراب کتابخانه‌ای بالاتر از حد متوسط در ۱۳ درصد دانشجویان شده است. به نظر می‌رسد در سال‌های اخیر با افزایش روزافزون استفاده از رایانه، چاپگر، اسکنر و سایر تجهیزات مکانیکی در زندگی روزمره، دانشجویان نیز آشنایی و مهارت مناسبی با این تجهیزات دارند و میزان اضطرابی که از این دیدگاه در کتابخانه‌های دانشگاهی تجربه می‌کنند، رو به کاهش می‌رود. زمانی که باستیک در سال ۱۹۹۲ مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای را طراحی می‌کرد، از تعامل با رایانه‌ها در کتابخانه به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل اضطراب‌زا نام می‌برد (باستیک، ۱۹۹۲).

علی‌رغم اینکه اضطراب ساختمان کتابخانه پس از اضطراب حاصل از تعامل با کارکنان کتابخانه در میان هشت عامل مورد بررسی، میانگین پایین‌تری را نشان داده است؛ با این وجود توجه به تمهیداتی مانند فراهم کردن امکانات ایاب و ذهاب، در نظر گرفتن امکاناتی برای استراحت و تغذیه دانشجویان، توجه به رنگ، نور، دما و دکوراسیون کتابخانه و استفاده مناسب از تابلوها، نقشه‌ها، علائم و دستورالعمل‌ها در محیط کتابخانه که در پژوهش‌های پیشین پیشنهاد شده است، می‌تواند مورد توجه مدیران کتابخانه‌های دانشگاهی قرار گیرد (بن عمران، ۲۰۰۱؛ ون کمپن، ۲۰۰۳).

از دیگر یافته‌های پژوهش این بود که عامل تعامل با کارکنان کتابخانه، کمترین تأثیر را در اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان ایفا کرده است. چنین یافته‌ای می‌تواند نشان‌دهنده

33. Ben Omran

34. Kohrman

مهارت‌های کتابداران شاغل در کتابخانه مرکزی و کتابخانه دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی و تعامل مناسب آنها با دانشجویان باشد. این یافته برخلاف بسیاری از پژوهش‌های پیشین است که تعامل کاربر و کتابدار را یکی از مهم‌ترین عوامل اضطراب‌زای دانشجویان معرفی کرده بودند (جیائو و آنوگبوزی، ۱۹۹۷؛ کلیوند، ۲۰۰۴). به‌طور کلی کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی باید ضمن آشنایی با مفهوم اضطراب کتابخانه‌ای و آگاهی از ویژگی‌های کاربران مضطرب، راهبردی مناسب برای یاری رساندن به آنها در پیش بگیرند و از طریق ارائه کمک و همراهی با کاربران، نقش مثبتی در کاهش اضطراب آنها ایفا کنند. ملون (۱۹۸۶) بیان می‌کند که خوشرویی و رفتار یکسان کتابداران با تمامی مراجعان بدون توجه به جنسیت، مذهب، توانایی‌ها و سایر ویژگی‌های آنها می‌تواند در کاهش اضطراب کاربران مفید باشد. همچنین استفاده کمتر کتابداران از لغات تخصصی کتابداری در زمان آموزش مهارت‌ها و یا کمک به کاربران نیز می‌تواند در افزایش اعتماد به نفس و کاهش اضطراب کاربران مفید باشد.

بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی نشان داد که کمترین میزان اضطراب در دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی وجود دارد و با توجه به ماهیت این رشته، آشنایی دانشجویان آن با کتابخانه و مهارت‌های کتابخانه‌ای و استفاده زیاد از مواد و خدمات کتابخانه‌ای چندان دور از ذهن به نظر نمی‌رسد. چنین نتیجه‌ای در پژوهش بن عمران (۲۰۰۱) و کوهرمان (۲۰۰۲) نیز مشاهده شده است. از سوی دیگر دانشجویان رشته‌های کودکان استثنایی و تربیت بدنی بیشترین میزان اضطراب کتابخانه‌ای را تجربه کرده‌اند که این امر، توجه بیشتر اساتید، مدیران دانشکده و کتابخانه را برای در نظر گرفتن تمهیداتی برای کاهش اضطراب کتابخانه‌ای این دانشجویان طلب می‌کند. مقایسه اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان زن و مرد نشان‌دهنده تفاوتی معنی‌دار در پنج بُعد از ابعاد هشت‌گانه اضطراب کتابخانه‌ای در این دو گروه است. به‌طور کلی دانشجویان مرد سطوح بالاتری از اضطراب کتابخانه‌ای را در مقایسه با دانشجویان زن تجربه کردند. در بسیاری از پژوهش‌های پیشین که رابطه جنسیت و اضطراب کتابخانه‌ای در آنها مورد بررسی قرار گرفته یا بین این دو گروه اختلاف معنی‌داری مشاهده نشده (مچ و بروکس، ۱۹۹۵؛ کوهرمان، ۲۰۰۲) و یا سطح اضطراب کتابخانه‌ای مردان بیشتر از زنان گزارش شده (جیائو و آنوگبوزی، ۱۹۹۷ و ۱۹۹۸ الف؛ بن عمران، ۲۰۰۱) که بررسی دلایل این امر نیازمند انجام پژوهش‌های دیگری است.

از آنجا که اکثر دانشجویان مورد بررسی در پژوهش حاضر علی‌رغم تجربه احساس اضطراب در کتابخانه، با مفهوم عارضه اضطراب کتابخانه‌ای هیچ‌گونه آشنایی نداشتند، به نظر می‌رسد آشنا کردن کاربران با مفهوم اضطراب کتابخانه‌ای و جنبه‌های گوناگون آن و بیان این

مطلب که اضطراب امری شایع در میان کاربران کتابخانه‌ها به شمار می‌رود، باعث می‌شود که کاربران خود را در این احساسات منفی تنها ندانند. در این راستا کوهرمان (۲۰۰۲) بیان می‌کند که تهیه جزوات و بروشورهایی در مورد اضطراب کتابخانه‌ای از سوی کتابخانه و ارائه آن به دانشجویان می‌تواند در کاهش اضطراب آنها مؤثر باشد.

در انتها باید خاطر نشان کرد در کنار تمام تلاش‌هایی که از سوی کتابخانه‌ها برای فراهم‌آوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات و منابع اطلاعاتی برای استفاده کاربران می‌شود، بررسی موانع عاطفی و روان‌شناختی استفاده از کتابخانه، دسترسی به منابع اطلاعاتی، و انجام پژوهش‌های کتابخانه‌ای نیز می‌تواند در ارائه بهتر خدمات و استفاده هرچه مناسب‌تر کاربران از کتابخانه‌ها تأثیرگذار باشد. در این راستا توجه به اینکه تاکنون پژوهش‌های نسبتاً معدودی در زمینه حالات روحی و عاطفی کاربران در زمان استفاده از کتابخانه و جست‌وجوی اطلاعات در کشور انجام شده است، به نظر می‌رسد انجام پژوهش‌های تکمیلی که سطح و میزان عواطف کاربران را از نظر ویژگی‌های شخصیتی کاربر و محیطی کتابخانه‌ها مورد سنجش قرار دهد و در صورت مشاهده این مشکل، عوامل مؤثر بر آن را شناسایی و در صدد کاهش و رفع آن برآیند، می‌تواند گام مفیدی در جهت استفاده مؤثر کاربران کشور از منابع و خدمات کتابخانه‌ای محسوب شود.

منبع

پشوتنی‌زاده، میترا (۱۳۹۰). «اضطراب کتابخانه‌ای: روابط، تأثیرات و راهکارها». *کتاب ماه کلیات*، ۱۵(۲): ۸۸-۹۷.

رفیعی مقدم، فریده؛ جعفری مفردطاهری، الهه (۱۳۹۱). «بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال ورودی سال ۸۹-۹۰». *دانش‌شناسی*، ۱۶: ۶۱-۷۱.
جوکار، عبدالرسول و طاهریان، آمنه (۱۳۸۷). «بررسی و مقایسه میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز براساس مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای باستیک». *پژوهش‌های تربیتی و روان‌شناختی*، ۴(۱): ۱۳۵-۱۵۹.

حریری، نجلا؛ نعمتی لقمجانی، سمیه (۱۳۸۸). «سنجش اضطراب کتابخانه‌ای در بین دانشجویان مطالعه موردی: دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی ایران». *دانش‌شناسی*، ۲(۷): ۳۹-۵۲.
خدیبوی، شهناز (۱۳۸۶). «اضطراب استفاده از منابع کتابخانه‌ای و منابع الکترونیک در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و رابطه آن با برخی عوامل جمعیت‌شناسی». *مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۴(۳): ۱۲۱-۱۳۴.

عرفان‌منش، محمدمین؛ بصیریان‌جهرمی، رضا (۱۳۹۰). «مطالعه تأثیر آموزش مهارت‌های کتابخانه‌ای و

تورهای آشنایی با کتابخانه بر اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان». *دانش‌شناسی*، ۱۵: ۴۳-۵۲.
عرفان منش، محمد امین؛ دیده‌گاه، فرشته (۱۳۹۰). «اضطراب کتابخانه‌ای، چالشی فراروی استفاده مؤثر از خدمات کتابخانه‌ای». *کتاب ماه کلیات*، ۱۴(۶): ۴۳-۵۵.

- Ben Omran, A.I. (2001). "Library anxiety and internet anxiety among graduate students of a major research university". PhD dissertation. University of Pittsburgh, USA.
- Bostick, S.L. (1992). *The development and validation of the library anxiety scale. PhD dissertation*. USA: Wayne state university.
- Cleveland, A. M. (2004). "Library anxiety: A decade of empirical research". *Library Review*, 53(3): 177-185.
- Jiao, Q. C.; Onwuegbuzie, A. J. (1997). "Factors associated with library anxiety". American educational research association conference. Chicago.
- (1998a). "Understanding library anxious graduate student". *Library Review*, 47(4): 217-224.
- (1998b). "Perfectionism and library anxiety among graduate students". *Journal of Academic Librarianship*, 24: 365-372.
- (1999). "Self-perception and library anxiety: An empirical study". *Library Review*, 48: 140-147.
- (2001). "Library anxiety and characteristics strengths and weakness of graduate student's study habits". *Library Review*, 50(2): 73-78.
- (2002). "Dimensions of library anxiety and social interdependence: Implications of library services". *Library Review*, 51(2): 71-78.
- (2004). "The impact of information technology on library anxiety: The role of computer attitudes". *Information Technology & Libraries*, 23(4): 138-142.
- Jiao, Q. C.; Onwuegbuzie, A. J.; Bostick, S. L. (2004). "Racial differences in library anxiety among graduate students". *Library Review*, 53(4): 228-235.
- Jiao, Q. C.; Onwuegbuzie, A. J.; Waytowich, V. L. (2008). "The relationship between citation errors and library anxiety: An empirical study of doctoral students in education". *Information Processing & Management*, 44(2): 948-956.
- Kohrman, R. A. (2002). "When you aren't in Kansas any more: Computer, research and

- library anxieties of graduate education students". Master thesis. Grand Valley State University. USA.
- Mech, T. F.; Brooks, C.I. (1995). *Library anxiety among college students: An exploratory study*. Chicago: Association of College & Research Libraries.
- Mellon, C.A. (1986). "Library anxiety: A grounded theory and its development". *College & Research Libraries*, 47: 160-165.
- Onwuegbuzie, A. J. (1997). "Writing a research proposal: The role of library anxiety, statistics anxiety, and composition anxiety". *Library & Information Science Research*, 19: 5- 33.
- Onwuegbuzie, A. J.; Jiao, Q. C. (2000). "I'll go to the library later: The relationship between academic procrastination and library anxiety". *College & Research Libraries*, 6(1): 45-54.
- Van Kampen, D. J. (2003). "Development and validation of the multidimensional library anxiety scale". *College & Research Libraries*, 65 (1): 28-34.

استناد به این مقاله:

عرفان منش، محمدامین؛ دیده‌گاه، فرشته؛ محمدی، مهدی (۱۳۹۲). «اضطراب کتابخانه‌ای در میان دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شیراز بر مبنای ویژگی‌های زمینه‌ای». *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۴(۴): ۴۲-۶۱.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی